

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-164>

УДК 336

Інформаційно-комунікаційне забезпечення моніторингу фінансової безпеки підприємства

Лелюк С.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

Стаття присвячена актуальним питанням інформаційно-комунікаційного забезпечення процесу моніторингу фінансової безпеки підприємств. Оцінено та проаналізовано стан фінансової безпеки на прикладі підприємства машинобудівної галузі засобами інформаційно-комунікаційного забезпечення. Проведено прогнозування показників її стану.

Ключові слова: моніторинг, фінансова безпека підприємства, аналіз, оцінка, прогнозування, інформаційно-комунікаційне забезпечення.

Leliuk S.V. ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ МОНИТОРИНГА ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Статья посвящена актуальным вопросам информационно-коммуникационного обеспечения процесса мониторинга финансовой безопасности предприятий. Оценено и проанализировано состояние финансовой безопасности на примере предприятия машиностроительной отрасли инструментами информационно-коммуникационного обеспечения. Проведено прогнозирование показателей ее состояния.

Ключевые слова: мониторинг, финансовая безопасность предприятия, анализ, оценка, прогнозирование, информационно-коммуникационное обеспечение.

Leliuk S.V. INFORMATION AND COMMUNICATION SUPPORT FOR FINANCIAL SAFETY MONITORING OF THE ENTERPRISE

The article is devoted to topical issues of information and communication support for financial safety monitoring of enterprises. The state of financial safety was assessed and analyzed by the example of a machine building industry enterprise by means of information and communication support. Financial safety forecasting was performed.

Keywords: monitoring, financial safety of the enterprise, analysis, evaluation, forecasting, information and communication support.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Динамічне середовище функціонування вітчизняних підприємств зумовлює актуальність проведення постійного моніторингу їх фінансової безпеки, що є багатозначною категорією та гарантує стабільне і максимально ефективне функціонування підприємства сьогодні та високий потенціал його розвитку у майбутньому [1]. Зростання впливу інформації на прийняття ефективних управлінських рішень зумовлює посилення уваги менеджменту підприємств до використання сучасних програмних засобів у системі моніторингу фінансової безпеки, що є складниками його інформаційно-комунікаційного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню сутності явища фінансової безпеки підприємств присвячені роботи О.В. Ареф'євої, К.С. Горячевої, Т.Б. Кузенко, І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко, Л.М. Петренко,

М.Ю. Погосової, О.П. Полтініної та інших. Дослідження проблематики моніторингу фінансової безпеки проводилось у працях Є. Дурневої, І. Журавльової, А. Миколайчук, В. Каркавчука, Г. Коца, І. Медведєвої, С. Мішиної, О. Пластуна, В. Паначева, А. Фелюста, Н. Цікановської та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на досить широке опрацювання питань фінансової безпеки підприємств, аспекти використання сучасних інструментів інформаційно-комунікаційного забезпечення її моніторингу потребують подальшого розгляду.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення особливостей моніторингу фінансової безпеки підприємств машинобудівної промисловості, фінансовий результат яких у 2017 році становив 9770,0 млн. грн. [12], загалом та його інформаційно-комунікаційного забезпечення зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека є багатовимірною характеристикою економічної безпеки та таким станом підприємства, який дає змогу забезпечувати найбільш ефективно використання його ресурсів, виконання зобов'язань та задоволення потреб на підґрунті певної системи оцінювання [4].

Моніторинг фінансової безпеки відповідно до [6] визначено складником її системи управління, яка забезпечує збір інформації, спостереження, оцінку, аналіз, контроль, порівняння та прогнозування рівня фінансової безпеки на основі дослідження внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, що є інформаційним підґрунтям прийняття управлінських рішень. У перебігу моніторингу реалізуються заходи щодо визначення часткових індикаторів фінансової безпеки, формування інформаційної бази дослідження, розрахунку часткових і інтегрального показників за складниками фінансової безпеки, ідентифікації та оцінки ризиків, виявлення факторів, які впливають на фінансову безпеку, прогнозування її рівня тощо.

Інформаційно-комунікаційне забезпечення формує джерельну базу для прийняття управлінських рішень. Виходячи з цього, цілями інформаційно-комунікаційного забезпечення є формування вторинної інформації, отриманої за результатами обробки інформаційних джерел, необхідної для прийняття рішень у межах управління фінансовою безпекою підприємства.

Комунікаційне забезпечення супроводжує та забезпечує управлінську діяльність у системі моніторингу фінансової безпеки підприємства. Повноцінний обмін інформацією повинен відбуватися у чотири стадії, які формують закінчений комунікаційний цикл [3]: оброблення необхідної інформації, яка повинна бути релевантною до виконання функцій моніторингу; відбір інформації з отриманого масиву та її верифікація; формування плану заходів; передавання управляючої інформації (плану) до виконавчої підсистеми (виробничих та функціональних підрозділів підприємства).

Система інформаційного забезпечення, відповідно до [11], включає в себе отримання інформації, її обробку, накопичення, зберігання, аналіз та передачу апарату управління для прийняття рішень щодо підвищення рівня фінансової безпеки. Основним елементом такої системи є швидкий доступ та захист інформації щодо стану фінансової безпеки,

що досягається у разі використання технічних засобів, програмного забезпечення та інших методичних інструктивних матеріалів [11].

З позиції [5], інформаційно-комунікаційне забезпечення має нормативно-правовий і науковий складники. Нормативно-правове забезпечення фінансової безпеки підприємства, згідно з [8], формують Закони України: «Про цінні папери і фондову біржу», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», «Про інвестиційну діяльність», «Про підприємства в Україні», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» тощо. Наукове забезпечення утворює сукупність науково-дослідних розробок, присвячених проблемам фінансової безпеки підприємств.

Інформаційно-комунікаційне забезпечення фінансової безпеки сприяє реалізації інформаційно-аналітичної діяльності в системі моніторингу. Таким чином, результати моніторингу орієнтовані на прийняття ефективних управлінських рішень на підґрунті вивчення причин, змісту та тенденцій зміни фінансової безпеки підприємства.

Аналіз наукових праць [1; 2; 6; 7; 9] дав змогу визначити, що для дослідження показників фінансової безпеки підприємства доцільно використовувати індикатори фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та рентабельності.

Сучасним інструментом інформаційно-комунікаційного забезпечення процесу моніторингу фінансової безпеки підприємства є безкоштовна програма «Фінансист» (третья версія) [10]. Її кінцевими користувачами може бути широке коло спеціалістів у галузі фінансів: фінансові менеджери, фінансові аналітики та інші фахівці, діяльність яких пов'язана з фінансовою звітністю підприємств.

У програмному продукті «Фінансист» розраховується повний спектр фінансових коефіцієнтів та аналітичних таблиць [11], які дають змогу провести комплексну оцінку та аналіз фінансової безпеки підприємства. Програма володіє простим та зручним інтерфейсом, а її функціонал передбачає експорт даних та представлення їх у вигляді графіків і діаграм.

Реалізацію інструменту інформаційно-комунікаційного забезпечення в системі моніторингу фінансової безпеки було апробовано

на підприємстві галузі машинобудування ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря», що відповідно до КВЕД займається виробництвом машин і устаткування для добувної промисловості та будівництва.

Вхідними потоками інформації для дослідження показників фінансової безпеки підприємства є його фінансова звітність, а саме баланс (звіт про фінансовий стан) та звіт про фінансові результати (рис. 1).

Динаміка зміни розміру довгострокових зобов'язань ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» протягом 2014–2017 рр. має нестійкий характер та наведена на рис. 2.

Результати оцінки показників фінансової безпеки ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» з використанням сучасного інструменту інформаційно-комунікаційного забезпечення її моніторингу наведено на рис. 3.

Так, розраховане значення коефіцієнта автономії на кінець досліджуваного періоду становило 0,48 і лише 63% від рівня 2012 року. Нормативом для цього коефіцієнта є значення 0,5, позитивно є динаміка його зростання. Низька частка власного капіталу підприємства в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність, зумовлена зростанням останньої з 801 433 тис. грн. у 2012 році до 1 530 073 тис. грн. у 2017 році.

Коефіцієнт фінансової залежності ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря», як і інші коефіцієнти фінансової стійкості, знаходяться в межах свої норма-

тивних значень протягом усього періоду з 2012 до 2017 р.

Аналіз фінансової безпеки у розрізі групи показників рентабельності показав, що починаючи з кінця 2015 року для ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» кожна гривня, вкладена в активи підприємства, не приносить прибутку. Також відсутність позитивних фінансових результатів є характерною для вкладень інвесторів у діяльність підприємства.

Оцінювання групи показників ліквідності показало, що починаючи з 2015 року підприємство у разі потреби не в змозі погасити короткострокову заборгованість за рахунок найбільш ліквідних активів – грошових коштів. Про це свідчить рівень показника абсолютної ліквідності. Поза нормативом знаходиться рівень коефіцієнта проміжної ліквідності у період 2015–2017 рр.

Усі коефіцієнти оборотності ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» мають додатне значення. У 2017 році період погашення дебіторської заборгованості (352 дні) перевищив період погашення кредиторської (215 днів). Означена тенденція спостерігається протягом усього періоду моніторингу фінансової безпеки та свідчить про низький рівень платежів із боку дебіторів.

Прогнозування майбутнього рівня показників фінансової безпеки підприємства в системі її моніторингу може бути реалізоване на основі побудови трендових моделей, рівень адекватності яких визначається коефіцієн-

Назва статті	Код	01.01.2012	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
1	2	3	4	5	6	7	8
III Довгострокові зобов'язання							
Відсотковий кредити банків	440						
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450						
Відсоткові позички зобов'язаним	460		8 203.0		13 005.0	6 356.3	2 700.0
Інші відсоткові зобов'язання	470	27.0	31.0	604.0	47.0	47.0	54.3
Інші статистичні показники III	480	27.0	6 774.0	604.0	13 326.8	6 703.0	3 014.0
IV Власні зобов'язання							
Сторонній кредити банків	500	43 242.0		34 175.0	180 256.5	208 410.0	
Позички суб'єктам з державною формою власності	510						
Власні акції	520	141.0					
Кредитові зобов'язання на товари, роботи, послуги	530	79 520.0	112 194.8	163 495.8	226 5 771.8	418 412.8	488 307.3

Назва статті	Код	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8
Відсоток							
Надвласні активи	200				(37 005.0)	(37 254.0)	(51 000.0)
Варто	205						
Податки в надвласні активи	210						
Чистий прибуток	220	1 24 463.8	70 340.0	27 073.0	(37 005.0)	(37 254.0)	(51 000.0)
В. Економіка підприємства							
Матеріальні активи	230	274 182.0	273 945.0	225 112.0	240 140.0	288 160.0	476 001.0
Варто	240	183 190.0	94 705.0	71 020.0	30 556.3	144 043.0	215 529.0
Відсоток на складські запаси	250	35 084.0	34 250.0	26 454.0	29 107.0	27 437.3	43 050.0

Рис. 1. Початкові дані для реалізації моніторингу фінансової безпеки підприємства

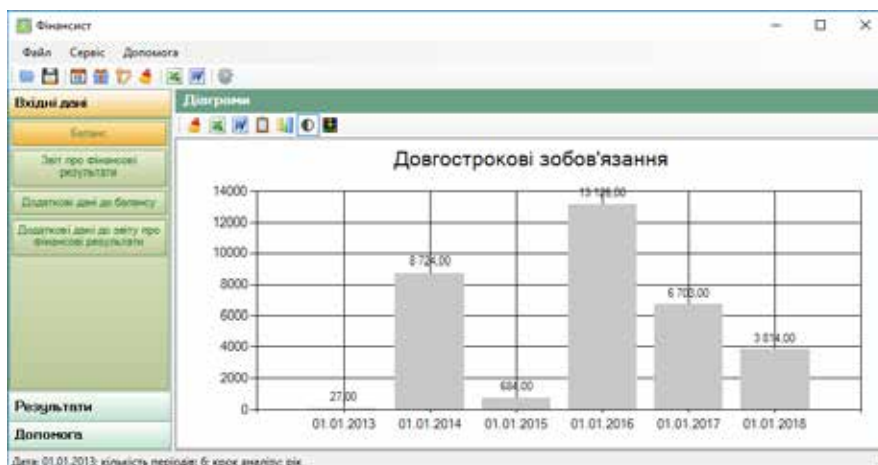

Рис. 2. Динаміка зміни абсолютних показників фінансового стану підприємства

Код	Назва	Формула	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
Показники фінансової стійкості			Показують залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування					
avt	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Власний капітал / Активи	0,769	0,799	0,716	0,597	0,519	0,483
zal	Коефіцієнт фінансової залежності	Активи / Власний капітал	1,300	1,252	1,397	1,675	1,926	2,070
zab	Коефіцієнт заборгованості	Позикові кошти / Активи	0,195	0,173	0,235	0,385	0,454	0,492
zab_kap	Відношення довгострокових кредитів до капіталізації	Довгострокові кредити / Капіталізація	0,000	0,012	0,001	0,015	0,008	0,005
vlas_poz	Відношення довгострокових кредитів до власного капіталу	Довгострокові кредити / Власний капітал	0,000	0,013	0,001	0,016	0,008	0,005
poz_kap	Відношення заборгованості до власного капіталу	Позичені кошти / Власний капітал	0,253	0,216	0,328	0,644	0,874	1,019
Показники прибутковості			Показують ефективність використання залучених ресурсів					
rent_akt	Рентабельність активів	Чистий прибуток / Середньорічна вартість активів	0,000	8,453	7,980	-3,041	-2,526	-3,970
rent_vlas	Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Середньорічна вартість власного капіталу	0,000	10,775	10,603	-4,685	-4,541	-7,919
rent_prod	Рентабельність продажу	Операційний прибуток / Чиста виручка	23,043	19,812	15,613	-4,436	-6,205	-1,277
rent_chist	Рентабельність чистих активів	Чистий прибуток / Середньорічна вартість чистих активів	0,000	10,289	10,189	-4,502	-4,336	-7,529
rent_obor	Рентабельність оборотних активів	Операційний прибуток / Середньорічна вартість оборотних активів	0,000	18,455	10,504	-1,790	-3,560	-0,854
fond	Фондовіддача	Чиста виручка / Середньорічна вартість основних засобів	0,000	259,227	257,664	174,118	280,673	407,584

Рис. 3. Результат оцінки показників фінансової безпеки ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» у 2014–2017 рр. у середовищі програмного продукту «Фінансист» (фрагмент)

том детермінації R2, а саме – його наближеністю до максимально можливого значення – 1 (рис. 4).

Висновки з цього дослідження. Проведені дослідження дали змогу визначити особливості інформаційно-комунікаційного забезпечення моніторингу фінансової безпеки. Отримані результати показали, що використання його сучасних інструментів сприяє реалізації функцій моніторингу щодо аналізу, оцінки та прогнозування рівня фінансо-

вої безпеки підприємства. На прикладі ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» було визначено динаміку часткових показників та виявлено проблемні аспекти у забезпеченні фінансової безпеки підприємства. Так, на кінець досліджуваного періоду особливої уваги потребують рівень ліквідності, ділової активності (періоди оборотності) та рентабельності досліджуваного суб'єкта господарювання. Побудова трендових моделей з метою визначення майбутньої динаміки

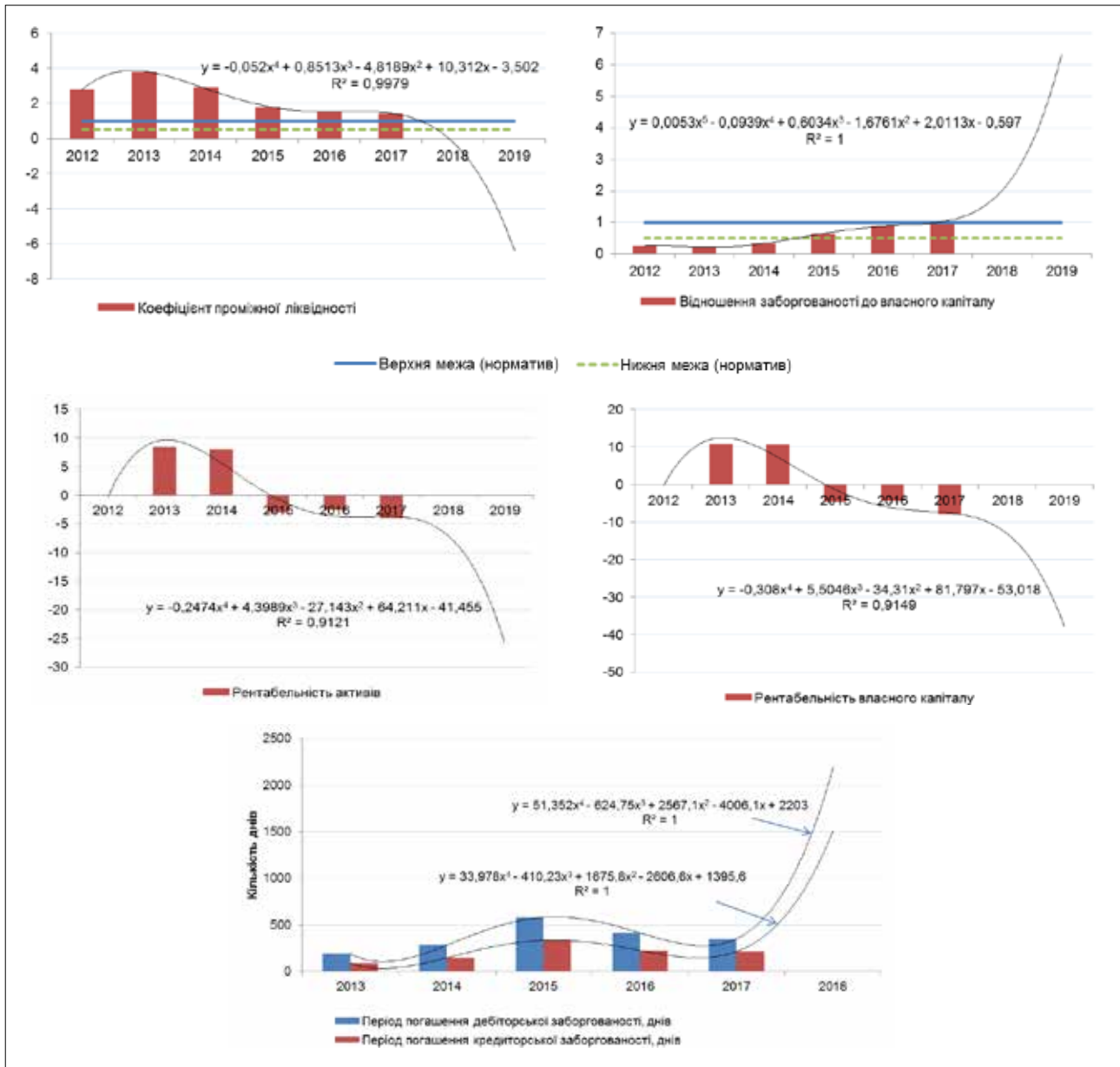

Рис. 4. Результати прогнозування часткових показників фінансової безпеки ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря»

часткових показників фінансової безпеки підприємства машинобудівної галузі дала змогу з'ясувати, що у наступних періодах ситуація буде погіршуватися. Таким чином, подальша розвідка досліджень може бути спрямована

на виявлення особливостей використання інформаційно-комунікаційного забезпечення моніторингу на етапі визначення факторів, що впливають на рівень фінансової безпеки підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 1 (91). С. 98–103.
2. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев: Эльга, Ника-Центр, 2004. 748 с.
3. Босак А.О. Комунікаційне забезпечення планування виробництва. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2007. № 606. С. 16–20.
4. Журавльова І.В., Лелюк С.В. Морфологічний аналіз фінансової безпеки суб'єкта підприємництва. Вісник НТУ «ХПІ». 2013. № 49 (1022). С. 51–60.

5. Ларіна Н.Б., Руденко О.М. Інформаційно-комунікаційне забезпечення ефективної діяльності влади. Київ: НАДУ, 2013. 52 с.
6. Лелюк С.В. Моніторинг фінансової безпеки в системі фінансового менеджменту підприємства. Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал «Економіка. Фінанси. Право». 2016. № 12/4. С. 17–20.
7. Медведєва І.Б., Погосова М.Ю. Діагностування безпеки промислового підприємства у тривірневій системі фінансових відносин: монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. 264 с.
8. Митяй О. В. Законодавче забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в Україні. Щоквартальний науковий журнал «Управління фінансово-економічною безпекою». 2015. № 1. С. 25–28.
9. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Львів, 2011. 380 с.
10. Офіційний сайт програми «Фінансист». URL: <http://financier-soft.com.ua/Default.aspx>
11. Титаренко І.В. Удосконалення процесу інформаційного забезпечення як інструменту ефективного управління підприємством. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2011. Випуск 1(19). С. 349–353.
12. Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності (2010-2017) // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/fin_new/fin_new_u/fr_op_ek_2010_2017_u.xlsx

REFERENCES:

1. Arefieva O.V., Kuzenko T.B. (2009) Ekonomichni osnovy formuvannia finansovoi skladovoi ekonomichnoi bezpeky [Economic basis for formation of financial constituent of economic security]. Actual problems of economics, no 1 (91), pp. 98–103.
2. Blank I.A. Upravlenie finansovoy bezopasnost'yu predpriyatiya [Enterprise Financial Security Management]. Kiev: El'ga, Nika-Tsentr. (in Russian).
3. Bosak A.O. (2007) Komunikatsiine zabezpechennia planuvannia vyrobnytstva [Communication support for production planning]. Bulletin of Lviv Polytechnic National University, no. 606, pp. 16–20.
4. Zhuravlova I.V., Leliuk S. V. (2013) Morfolohichnyi analiz finansovoi bezpeky subiekta pidpriemnytstva [Morphological analysis of financial security of the subject of entrepreneurship]. Visnyk NTU «KhPI» [Bulletin of the NTU «KhPI», no. 49 (1022), pp. 51–60.
5. Larina N.B., Rudenko O. M. (2013) Informacijno-komunikacijne zabezpechennia efektyvnoi' dijal'nosti vlady [Information and communication support for effective government activity]. Kyiv: NADU. (in Ukrainian).
6. Leliuk S.V. (2016) Monitoryng finansovoi' bezpeky v systemi finansovogo menedzhmentu pidpriemstva [Financial security monitoring in enterprise financial management system]. Monthly Information and Analytical Magazine «Economics. Finance. Law», no. 12/4, pp. 17–20.
7. Medvedieva I.B., Pohosova M.Yu. (2011) Diahnostuvannia bezpeky promysloвого pidpriemstva u tryrivnevii systemi finansovykh vidnosyn [Diagnosing the safety of an industrial enterprise in a three-tier system of financial relations: a monograph]. Kharkiv: Vyd. KhNEU. (in Ukrainian).
8. Mytaii O.V. (2015) Zakonodavche zabezpechennia finansovoi bezpeky subiektiv pidpriemnytstva v Ukraini [Legal framework of enterprise financial security in Ukraine]. Shchokvartalnyi naukovyi zhurnal «Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu» [Quarterly Scientific Journal "Financial and Economic Security Management"], no 1, pp. 25–28.
9. Moiseienko I.P., Marchenko O.M. (2011) Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva [Management of financial and economic security of the enterprise]. Lviv. (in Ukrainian).
10. Ofitsiynyi sait prohramy "Finansyst". Available at: <http://financier-soft.com.ua/Default.aspx>
11. Tytarenko I.V. (2011) Udoskonalennia protsesu informatsiinoho zabezpechennia yak instrumentu efektyvnoho upravlinnia pidpriemstvom [Improvement of the information support process as an effective enterprise management tool]. Problems of Theory and Methodology of Accounting, Control and Analysis: International Book of Papers, Vol. 1(19), pp. 349–353.
12. Finansovi rezultaty do opodatkuvannia pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti (2010-2017). Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/fin_new/fin_new_u/fr_op_ek_2010_2017_u.xlsx